

COVID-19 Salgını Döneminde Sağlık Çalışanlarının İş Doymu

Job Satisfaction of Healthcare Professionals During COVID-19 Pandemic

Özlem ÖZAYDIN¹, Ayten VURAL², Nesrin BALCI³, Özden GÜDÜK⁴

ÖZ

Bu çalışmada, COVID-19 salgınının hastanede görev yapan sağlık çalışanlarının iş doymu üzerine etkilerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini, COVID-19 salgınındaki çalışma durumlarını ve Minnesota İş Doymu Ölçeği'ni içeren anket online olarak, bir eğitim araştırma hastanesinde görev yapan sağlık çalışanlarına uygulanmıştır. 2020 yılı Haziran-Ağustos ayları arasında çalışmaya katılmaya gönüllü olan 268 kişi anketi yanıtlamıştır.

Çalışma sonucunda bekar olanların, COVID-19 tanısı konulanların, karantina süreci yaşayanların iş doymuları daha düşük bulunmuştur. Hasta bakımında aktif yer almayan kişilerin iş doymununun diğerlerine göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. COVID-19 hastalarının tedavi edildiği kliniklerde çalışanların, salgın sürecinde geçici konaklama merkezlerinde konaklayanların, haftalık çalışma süresi 45 saat ve üstü olan sağlık çalışanlarının iş doymularının daha düşük olduğu görülmüştür.

COVID-19 hastalarının tedavi edildiği birimlerde çalışanlar başta olmak üzere sağlık çalışanlarının pandemi süresince iş doymunu artırmaya yönelik önlemler alınması ve teşviklerde bulunması gerekmektedir. Salgın süresince haftalık çalışma saatlerinin azaltılması, hastalık geçiren ve karantina süreci yaşayan çalışanların desteklenmesi ve sağlık çalışanlarına uygun şartlarda konaklama imkanı sağlanması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, İş doymu, Koronavirüs, Salgın, Sağlık çalışanları.

ABSTRACT

In this study, it was aimed to reveal the effects of the COVID-19 epidemic on the job satisfaction of healthcare professionals working in a hospital.

An online questionnaire containing questions on the socio-demographic characteristics and their working status in the COVID-19 outbreak and the Minnesota Job Satisfaction Scale was applied to healthcare professionals working in a training and research hospital. 268 people volunteered to participate in the study answered the questionnaire between June and August in 2020.

The job satisfaction of those who were single, diagnosed with COVID-19, and who had a quarantine process were found lower. The job satisfaction of those who are not actively involved in patient care were higher than others. It was found that the job satisfaction of those working in clinics where COVID-19 patients are treated, those staying in temporary accommodation centers during the pandemic, and healthcare professionals with weekly working time of 45 hours or more were lower.

It is needed to take measures and encourage healthcare professionals - especially those working in units where COVID-19 patients are treated - to increase their job satisfaction during pandemic. During the pandemic, it is recommended to reduce weekly working hours, support employees who got infected and who had quarantined, and provide healthcare professionals with accommodation under suitable conditions.

Keywords: COVID-19, Job satisfaction, Coronavirus, Pandemic, Healthcare professionals.

¹ Dr. Öğretim Üyesi Özlem ÖZAYDIN, Sağlık Yönetimi, İstinye Üniversitesi, İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, gudukozlem@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0929-1302

² Hemşire Ayten VURAL, Hemovijilans, SBÜ Süreyyapaşa Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, avgule@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8564-7043

³ Hemşire Nesrin BALCI, Sağlık Bakım Hizmetleri, SBÜ Süreyyapaşa Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, nesrinbalci66@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-1809-3025

⁴ Dr. Öğretim Üyesi Özden GÜDÜK, Sağlık Yönetimi, Yüksek İhtisas Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, ozdenguduk@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2268-0428

GİRİŞ

Sağlık hizmetlerinde insan kaynakları yönetiminin en önemli unsurlarından biri kuşkusuz iş doyumudur. Locke, iş doyumunu bireyin yaptığı iş veya işiyle ilgili edindiği deneyimler sonucunda memnuniyet duyması veya olumlu duygular hissetmesi olarak tanımlamaktadır¹. Sağlık çalışanlarında iş doyumunun kalite, etkinlik ve iş verimliliği üzerine ve aynı zamanda sağlık hizmetlerinin maliyeti üzerine etkisi vardır^{2,3}. Sağlık çalışanlarının işinden duymuş olduğu memnuniyetin, hastalar ve bir bütün olarak sağlık sistemi için önemini yanı sıra, işe devamsızlık, insan ilişkileri ve iş organizasyonu ile doğrudan bağlantılı olduğu bilinmektedir^{2,4}. Büyük krizlerin önlenmesine yönelik stratejilerin etkin bir şekilde uygulanmasında ön saflarda yer alan sağlık personelinin iş doyumunu doğrudan etkiler⁵.

İş doyumunu bireysel ve örgütsel birtakım faktörler tarafından etkilenmektedir. Bireyin yaşının, cinsiyetinin, kıdemini, eğitim durumunun ve medeni durumunun iş doyumuna etkileri olduğu bilinmektedir. Aynı şekilde çalışma koşulları, yükselme olanakları, ücret, işin niteliği ve iş ortamı gibi örgütten kaynaklı faktörler de çalışanın iş doyumunu olumlu ya da olumsuz etkileyebilmektedir^{6,7}.

Çin’de ortaya çıktıktan kısa bir süre sonra pek çok ülkeye yayılan ve Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından 11 Mart 2020 tarihinde küresel salgın olarak ilan edilen COVID-19 hastalığı ülkelerin sağlık sistemlerini derinden etkilemiştir⁸. Salgının ani ve hızlı yayılışı ile sağlık personeli daha yoğun iş yükü, daha yüksek enfeksiyon riski, iş doyumlarını zorlayan daha ağır fiziksel ve zihinsel streslerle karşı karşıya kalmıştır⁵.

Bununla birlikte sağlık çalışanlarının mevcut salgında daha fazla zorlanmalarının nedenleri arasında; virüse maruz kalma riski, hastalığı sevdiklerine bulaştırma korkusu, sevdiklerine bakma endişeleri, kişisel koruyucu ekipman eksiklikleri, daha uzun çalışma saatleri ile duygusal ve etik açıdan tedirginlik yaşamaları sıralanabilir⁹. Yapılan pek çok çalışma, özellikle salgın ile mücadelede ön saflarda yer alan sağlık çalışanlarının anksiyete, stres, uyku bozukluğu ve depresyon yaşadığını ortaya koymaktadır¹⁰⁻¹⁴.

İstatistiklere bakıldığında, salgının 28 Aralık 2020’de dünya genelinde 79.515.525 kişinin hasta olmasına ve 1.757.947 kişinin ölümüne neden olduğu görülmektedir¹⁵. Aynı tarihte ülkemizde ise toplam hasta sayısı 2.162.775 ve toplam ölüm sayısı 20.135’dir¹⁶. Türkiye’de ilk COVID-19 vakasının görüldüğü 11 Mart 2020’den bu yana sağlık çalışanları aşırı iş yükü ile birlikte daha fazla fiziksel, psikolojik, duygusal ve sosyal taleplerle yüz yüze kalmıştır.

COVID-19’un sebep olduğu yönetilemeyen anksiyete veya korkunun, potansiyel olarak sağlık çalışanlarının iş performansı ve iş doyumunu üzerinde uzun vadeli etkileri olacağı; devamsızlık ve nihayetinde işten ayrılma ile sonuçlanacağı öngörülmektedir^{8,17}. Çalışmanın amacı; ani ve hızlı gelişen salgının sağlık çalışanlarının iş doyumuna etkilerini ortaya koymaktır. Bu çalışmanın bulgularının, politika yapıcılara ve sağlık hizmetlerinde insan kaynakları yöneticilerine sağlık çalışanlarını nasıl etkili bir şekilde destekleyebilecekleri ve özellikle bu salgın döneminde kaliteli sağlık iş gücünün nasıl sürdürüleceği konusunda girdi sağlayacağı düşünülmektedir.

MATERYAL VE METOT

Çalışma, tanımlayıcı ve kesitsel olarak tasarlanmıştır. İstanbul’da bir eğitim araştırma hastanesinde aktif olarak görev yapmakta olan bütün sağlık çalışanları (697

kişi) evren olarak kabul edilmiştir. Çalışmaya katılmaya gönüllü 284 sağlık çalışanı anketi yanıtlamıştır. Yapılan veri seti kontrolünde 16 kişinin anketi eksik ve/veya hatalı cevapladığı tespit edilmiş, bu nedenle

çalışmaya dahil edilmemişlerdir. Sonuç olarak 268 kişi (evrenin %40'ına) araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Staj yapan öğrenciler ve sürekli işçi sınıfında yer alan destek personeli (temizlik, güvenlik, klinik destek, veri girişi) araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Anket öncesinde katılımcılara bilgilendirme yapılarak onamları alınmıştır.

Ankette katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine yönelik 6 soru, COVID-19 ilişkili 11 soru ve Minnesota İş Doyumu Ölçeği'ne ait 20 ifade yer almaktadır. Online hazırlanan anketin linki hastanede görev yapan bütün sağlık çalışanlarına gönderilmiş ve yanıtlamaları istenmiştir. Sağlık çalışanları doktor, hemşire, tekniker ve diğer olmak üzere dört grupta toplanmıştır. Diğer grubunda yer alanlar, klinikte hasta tanı ve tedavisinde aktif rol oynamayan, hastanenin idari süreçlerinde görevli olan personeli ifade etmektedir.

"Minnesota İş Doyumu Ölçeği" Weiss ve arkadaşları tarafından iş doyumunu düzeyini belirlemek amacıyla 1967 yılında geliştirilmiştir. Ölçek 5'li likert tipi olup içsel ve dışsal doyum ölçen iki boyuta ait toplam 20 sorudan oluşmaktadır. Baycan tarafından Türkçe'ye uyarlanmasında iç tutarlılık kat sayısı 0,77 olarak ölçülmüştür. Puanlama,

"1=Hiç memnun değilim, 2=Memnun değilim, 3=Kararsızım, 4=Memnunum, 5= Çok memnunum" şeklinde yapılmaktadır. Ölçek ile genel doyum, içsel ve dışsal doyum puanları belirlenebilmektedir¹⁸.

Çalışmanın istatistik analizleri IBM Statistical Package for Social Sciences (SPSS), version 22.0 ile yapılmıştır. Kolmogorov-Smirnov testi yapılmış ve verilerin normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir ($p>0,05$). Değişkenlerin analizinde, bağımsız iki örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve gruplar arasındaki farkı ortaya koymak için Tukey testleri uygulanmıştır. İstatistiksel anlamlılık $p<0,05$ olarak kabul edilmiştir.

Ölçeğe dair güvenilirlik analizi yapılmıştır. Cronbach's alpha=0,938 olarak bulunmuştur.

Araştırmanın Etik Yönü

Çalışma öncesi Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde oluşturulan COVID-19 Bilimsel Araştırma Değerlendirme Komisyonu'ndan ve Süreyyapaşa Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi Etik Kurulu'ndan 02/07/2020 tarih ve 116.2017.186 sayılı etik kurul onayı alınmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Katılımcıların %74,3'ü kadın, %43,7'si 26-34 yaş arasında, %54,1'i bekar ve %54,5'i lisans seviyesinde eğitime sahiptir. Mesleklere göre değerlendirildiğinde, büyük çoğunluğun hemşirelerden oluştuğu (%65,3)

ve ardından ikinci sırada doktorların (%18,7) olduğu görülmektedir. Katılımcıların %47,4'ünün toplam çalışma süresi 5 yıl ve daha azdır (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcılara Ait Sosyo-Demografik Özellikler

Değişken	Gruplar	N	%
Yaş	25 yaş ve altı	63	23,5
	26-34 yaş arası	117	43,7
	35 yaş ve üstü	88	32,8
Cinsiyet	Kadın	199	74,3
	Erkek	69	25,7
Medeni durum	Bekar	145	54,1
	Evli	123	45,9
Eğitim düzeyi	Lise	15	5,6
	Önlisans	49	18,3
	Lisans	146	54,5
	Yüksek lisans / doktora	58	21,6

Tablo 1. (Devamı)

Meslek	Doktor	50	18,7
	Hemşire	175	65,3
	Tekniker (lab., rad., anest.)	26	9,7
	Diğer	17	6,3
Çalışma süresi	5 yıl ve daha az	127	47,4
	6-19 yıl	92	34,4
	20 yıl ve üzeri	43	16,0

Katılımcıların COVID-19 ile özellikleri incelendiğinde; yalnızca %13,8'inin risk grubunda olduğu, %45,9'unun eş ve çocukları ile yaşadığı, %93,3'ünün salgın süresinde kendi evinde kalmaya devam ettiği, %51,9'unun haftada 45 saat ve üzeri, %65,7'sinin karışık mesai şeklinde çalıştığı, %42,2'sinin COVID-19 hastalarının tedavi edildiği birimlerde görev aldığı görülmektedir (Tablo 2).

Katılımcıların %67,2'si COVID-19 testi yaptırmış ve %6,7'sine COVID-19 hastalığı tanısı konulmuştur. Tanı konulan 18 kişinin 14'ü (%77,7) evde, buna karşılık 4'ü (%22,3) hastanede yatarak tedavi görmüştür. Katılımcıların %19'u karantina süreci yaşadığını ifade etmiştir. Katılımcıların %63,4'ü mesai arkadaşlarından birine COVID-19 tanısı konulduğunu, %31'i aile üyelerinden birine tanı konulduğunu ve %8,6'sı COVID-19 nedeniyle bir yakının vefat ettiğini bildirmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Katılımcıların Covid-19 İle İlgili Özellikleri

Değişken	Gruplar	N	%
COVID-19 risk grubunda bulunma	Evet	37	13,8
	Hayır	231	86,2
COVID-19 salgın süreci haricinde birlikte yaşanan kişiler	Yalnız	78	29,1
	Aile ile birlikte (eş/çocuk)	123	45,9
	Aile ile birlikte (anne/baba/kardeş)	35	13,1
	Arkadaş ile birlikte	32	11,9
COVID-19 salgını sürecinde konaklama yeri	Kendi evi	250	93,3
	İşyerinin ayarladığı yer (otel, yurt, vb.)	7	2,6
	Kendi imkanı ile ev dışında başka yer	11	4,1
COVID-19 salgını sürecinde haftalık çalışma süresi	40 saat altında	36	13,4
	40-45 saat arasında	93	34,7
	45 saat üzerinde	139	51,9
COVID-19 salgını sürecinde vardiya düzeni	Gündüz mesai (esnek mesai olmaksızın)	44	16,4
	Gündüz+ gece+ hafta sonu karışık (esnek mesai olmaksızın)	176	65,7
	Esnek mesai	48	17,9
COVID-19 salgını sürecinde görev yapılan birim	Acil servis	21	7,8
	Covid-19 hasta tedavi edilen kliniklerde	113	42,2
	Palyatif bakım ünitesi	26	9,7
	Laboratuvar+radyoloji	26	9,7
	Diğer	82	30,6
COVID-19 testi yapılma durumu	Evet	180	67,2
	Hayır	88	32,8
COVID-19 tanı konulma durumu	Evet	18	6,7
	Hayır	250	93,3
Tedavinin yapıldığı yer (n=18)	Ev	14	77,7
	Hastane	4	22,3
Karantinada kalma durumu	Evet	51	19
	Hayır	217	81
Yakın çevresinde COVID-19 hastalığına bağlı etkilenme	Mesai arkadaşına tanı konuldu	170	63,4
	Aile üyelerinden birine tanı konuldu	83	31
	COVID-19 nedeniyle bir yakını vefat etti	23	8,6

Katılımcıların medeni durumları ile içsel iş doyumları arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0,039$). Bekar olanların iş doyumları evli olanlara göre daha düşüktür. Buna karşılık cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi ve meslekte çalışma yılı değişkenleri ile iş doyumları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$). Meslek gruplarına göre katılımcıların iş doyumları açısından

anlamlı bir farklılık vardır. Gruplar arasındaki farklılığı bulmak için Tukey testi yapılmıştır. Buna göre “diğer” grubu içinde yer alan ve hasta bakımında aktif rol almayan, idari işler gibi görevlerde çalışanların iş doyumları, hemşire, doktor ve teknisyenlerden daha yüksek bulunmuştur (Tablo 3).

Tablo 3. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri ile İş Doyumu Arasındaki İlişki

Değişken	Gruplar	İş doyumları (genel)					İş doyumları (içsel)				İş doyumları (dışsal)			
		N	Ort.	Ss	T/F	p	Ort.	Ss	T/F	p	Ort.	Ss	T/F	p
Cinsiyet	Kadın	199	2,72	0,72	0,678	0,499	2,97	0,78	0,960	0,338	2,34	0,76	0,266	0,791
	Erkek	69	2,64	0,85			2,86	0,88			2,30	0,89		
Medeni durum	Bekar	145	2,62	0,71	-1,895	0,059	2,85	0,76	-	2,078	2,27	0,76	-1,355	0,177
	Evli	123	2,79	0,80			3,05	0,84			2,40	0,82		
Yaş	25 yaş ve altı	63	2,59	0,87	2,526	0,082	2,80	0,90	2,645	0,073	2,27	0,93	1,932	0,147
	26-34 yaş	117	2,65	0,65			2,90	0,73			2,26	0,66		
	35 yaş ve üstü	88	2,84	0,78			3,09	0,81			2,47	0,83		
Eğitim düzeyi	Lise + önlisans	64	2,75	0,82	2,654	0,072	3,02	0,83	2,265	0,106	2,36	0,87	2,647	0,073
	Lisans	146	2,61	0,74			2,85	0,80			2,25	0,77		
	Yüksek lisans/doktora	58	2,86	0,70			3,09	0,76			2,52	0,72		
Meslek	Doktor	50	2,83	0,70	10,453	<0,001	3,02	0,75	8,376	<0,001	2,55	0,74	11,083	<0,001
	Hemşire	175	2,56	0,73			2,82	0,80			2,18	0,75		
	Tekniker	17	2,67	0,68			2,93	0,78			2,28	0,66		
	Diğer*	26	3,38	0,65			3,62	0,60			3,01	0,79		
Meslekte çalışma süresi	5 yıl ve daha az	127	2,64	0,75	1,038	0,356	2,89	0,80	0,920	0,400	2,27	0,79	0,965	0,383
	6-19 yıl	92	2,79	0,75			3,04	0,81			2,43	0,77		
	20 yıl ve üstü	43	2,72	0,80			2,98	0,81			2,33	0,95		

*Diğer: eczacı, biyolog, odyometrist, fizyoterapist.

COVID-19 tanısı konulanlar ile karantina süreci yaşayanların da iş doyumları bütün boyutlarda COVID-19 tanısı almayanlar ve karantina süreci yaşamayanlara göre daha düşük bulunmuştur ($p<0,01$). Çalışılan klinik bazında değerlendirildiğinde gruplar arasında iş doyumları açısından bütün boyutlarda istatistiksel olarak anlamlılık bulunmuştur ($p<0,01$). COVID-19 hastalarının tedavi edildiği kliniklerde çalışanların iş doyumları diğer birimlerde çalışanlardan daha düşüktür

($p<0,01$). COVID-19 salgınında konaklanan yer bakımından iş doyumunun tüm boyutlarda istatistiksel olarak anlamlılık gösterdiği bulunmuştur. Geçici konaklama merkezlerinde konaklayanların iş doyumları kendi evinde konaklayanlardan daha düşüktür ($p<0,01$). Haftalık çalışma süresi açısından değerlendirildiğinde ise çalışma süresi 45 saat olanlar ile 45 saatin üzerinde olanlar arasında da iş doyumları istatistiksel olarak farklı bulunmuş, daha fazla

çalışanların iş doyumlarının daha düşük olduğu görülmüştür ($p < 0,01$). (Tablo 4).

Bununla birlikte COVID-19 risk grubunda bulunma, mesai arkadaşı ya da aileden birine

COVID-19 tanısı konulması ve çalışma şekli açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır (Tablo 4).

Tablo 4. Katılımcıların Covid-19 Ve Çalışma Özellikleri İle İş Doyumu Arasındaki İlişki

Değişken	Gruplar	N	İş doyumunu (genel)				İş doyumunu (içsel)				İş doyumunu (dışsal)			
			Ort.	Ss	T	P	Ort.	Ss	T	P	Ort.	Ss	T	P
COVID-19 risk grubunda bulunma	Evet	37	2,62	0,71			2,86	0,75			2,26	0,73		
	Hayır	231	2,71	0,76	0,668	0,505	2,95	0,81	0,630	0,529	2,35	0,80	0,635	0,526
COVID-19 tanısı konulma	Evet	18	2,23	0,54			2,42	0,61			1,97	0,53		
	Hayır	250	2,73	0,76	2,715	0,007	2,98	0,80	2,898	0,004	2,36	0,80	2,945	0,007
Karantinada kalma	Evet	51	2,41	0,69			2,66	0,78			2,04	0,67		
	Hayır	217	2,77	0,76	3,069	0,002	3,01	0,80	2,848	0,005	2,40	0,80	3,339	0,001
Mesai arkadaşına tanı konması	Evet	170	2,64	0,74			2,90	0,79			2,24	0,76		
	Hayır	98	2,80	0,78	1,686	0,093	3,01	0,82	1,033	0,303	2,49	0,82	2,459	0,015
Aile üyesinden birine tanı konması	Evet	83	2,61	0,70			2,86	0,76			2,23	0,73		
	Hayır	185	2,74	0,78	1,337	0,182	2,98	0,82	1,154	0,250	2,38	0,82	1,431	0,153
Salgın süresince çalıştığı birim	COVID-19 klinikleri	113	2,52	0,66			2,77	0,71			2,14	0,70		
	Diğer	155	2,83	0,79	3,481	0,001	3,06	0,85	3,046	0,003	2,48	0,82	3,632	<0,001
Konaklama	Kendi evinde	250	2,74	0,75			2,98	0,79			2,38	0,79		
	Geçici bir ikamette	18	2,09	0,63	3,601	<0,001	2,36	0,75	3,217	0,001	1,69	0,55	3,670	<0,001
Çalışma şekli	Aktif çalışan	220	2,69	0,75			2,93	0,80			2,34	0,79		
	Esnek mesai	48	2,71	0,77	0,121	0,904	2,99	0,81	0,471	0,638	2,29	0,79	0,429	0,668
Haftalık çalışma saati	45 saat ve daha az	129	2,84	0,76			3,08	0,81			2,47	0,82		
	45 saatten fazla	139	2,57	0,73	2,936	0,004	2,81	0,78	2,822	0,005	2,21	0,75	2,694	0,008

2019 yılının sonlarında Çin'de ortaya çıktıktan sonra hızla pek çok ülkeye yayılan ve bir yıl içinde tüm dünyada pek çok açıdan büyük bir değişime yol açan COVID-19 salgınının en derinden etkilediği kişiler arasında kuşkusuz sağlık çalışanları da yer almaktadır. Son bir yıl içinde sağlık çalışanlarının COVID-19 salgınından olumsuz yönde etkilendiğini gösteren dünya çapında yayımlanmış pek çok çalışma bulunmaktadır. Salgın, sağlık çalışanlarında anksiyete, depresyon, uykusuzluğa yol açtığı gibi çalışanların işle ilgili tükenmişlik

yaşamalarına ve iş doyumunun düşmesine de neden olmaktadır¹⁹⁻²¹. Leskovic ve arkadaşları, hemşirelerin COVID-19 salgınının salgın öncesi ve sonrasındaki iş doyumunu karşılaştıran çalışmalarında, iç doyum, dış doyum ve genel doyum boyutlarının tümünde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğunu, salgın ile birlikte hemşirelerin iş doyumlarının azaldığını ifade etmektedir²².

Literatür incelendiğinde, COVID-19 salgınında acil servis, yoğun bakım veya

COVID-19 kliniği gibi ön saflarda yer alan çalışanların diğer meslektaşlarına kıyasla daha fazla stres, anksiyete, depresyon, tükenmişlik, uykusuzluk vb. olumsuz durumlar yaşadığı görülmektedir²³⁻²⁷. Çalışmamızda da COVID-19 kliniğinde çalışanların iş doyumunu daha düşük bulunmuştur. Benzer şekilde Mısır'da yapılan bir çalışma, COVID-19 hastalarının tedavi edildiği bir hastanede çalışan hemşirelerin iş doyumunun, COVID-19 hastalarının tedavisinin yapılmadığı başka bir hastanede çalışan hemşirelerden daha düşük olduğunu göstermektedir. Ayrıca 40 saat ve üzeri çalışmanın ve daha fazla iş yükünün sağlık çalışanlarının iş doyumunu olumsuz etkilediği ifade edilmiştir²⁸⁻³⁰. Daha uzun süreli çalışmanın iş doyumuna negatif etkisi bizim çalışmamızın da bulgularından biridir. Salgın sürecinde ağır yük ile karşı karşıya olan sağlık çalışanlarının çalışma süresinin azaltılması hem çalışanların fiziksel ve ruhsal iyilik halinin güçlü tutması hem de iş doyumunun olumsuz etkilenmemesi açısından önemlidir.

Farklı çalışmalarda, artan yaş, eğitim seviyesi ve meslekte toplam çalışma yılıyla birlikte iş doyumunun da arttığı bulunmuş olmasına rağmen bizim çalışmamızda bu değişkenlerin etkisi bulunmamıştır^{5,21}. Benzer şekilde cinsiyetin de iş doyumuna üzerine etkisi olmadığı buna karşılık evli olanların iş doyumunun bekar olanlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

COVID-19 hastalığına yakalanma korkusunun depresyon, stres ve anksiyete ile pozitif, iş doyumuna ile negatif ilişkisi ifade edilmektedir^{31,32}. Başka bir çalışmada ise, salgında ön saflarda çalışanların, hastalığa yakalanma korkusunun daha yüksek olduğu

ve bu nedenle iş doyumlarının daha düşük olduğu, bu durumun ise kişilerin işten ayrılma niyetini tetiklediği belirtilmektedir⁸. Bu çalışmada da COVID-19 tanısı alan sağlık çalışanlarının iş doyumunu daha düşük bulunmuştur.

Kramer ve arkadaşları, diğer sağlık çalışanlarına göre hemşirelerin salgının olumsuz etkilerinden daha fazla etkilendiğini vurgularken, Ruiz-Fernández ve arkadaşları ise doktorların hemşirelere göre daha fazla tükenmişlik yaşadığını belirtmektedir^{27,30}. Çalışmamızda ise hemşire, doktor ve teknisyenlerin iş doyumunu diğer grubunda yer alan çalışanların iş doyumundan daha düşüktür. Hemşireler hastalar ile daha sık ve daha uzun süreli temas halinde olduğundan dolayı enfekte olma açısından daha fazla risk altındadır⁸. Bu nedenle iş doyumlarının daha düşük olması muhtemeldir. Farklı sağlık sistemlerinde sağlık çalışanlarının sayısı, üstlendikleri görevler, bakılan hasta sayısı, ücret gibi farklılıklardan dolayı ülkeler arası farklılık olabileceği göz önünde tutulmalıdır.

Salgın sürecinde karantinede kalmak bireylerin belirsizlik ve kaygı düzeyini artırmaktadır³¹. Çalışmanın bulgularına göre, hastalık veya hasta birisiyle temasından dolayı karantina süreci yaşayan sağlık çalışanlarının iş doyumunu diğerlerine göre daha düşüktür. Geçici konaklama merkezlerinde konaklayan sağlık çalışanlarının iş doyumunu da daha düşük bulunmuştur. Bunun sebebi olarak kişinin bu zor süreçte sevdiklerinden ve aile desteğinden yoksun kalması, tanımadığı bir ortamda yaşamak zorunda olması ve konaklanılan yerin imkanlarının düşük olması olabileceği düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

COVID-19 salgını, bütün dünyada hayatı pek çok yönden olumsuz etkilemesine karşın sağlık sektörünü derinden sarsmıştır. Ülkelerin sağlık sistemleri beklenmedik bir şekilde ortaya çıkan bu salgın ile başa çıkmakta zorlanmaktadır. Sağlık çalışanları aşırı iş yükü, daha uzun çalışma süresi, meslekleri nedeniyle enfekte olma korkusu,

sevdiklerinden uzaklaşma ve damgalanma gibi pek çok olumsuz durumla karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum onların iş doyumunu olumsuz etkilemektedir.

Sağlık çalışanları sağlık sistemlerinin kuşkusuz en değerli kaynaklarıdır. Alınan formal eğitim kadar yıllar içinde edinilen deneyim de yadsınamaz bir hazinedir.

Sistemin temel taşı olan sağlık çalışanlarının salgının olumsuz etkileri nedeniyle iş doyumunun azalması işten ve meslekten ayrılmalara yol açabileceği için üzerinde önemle durulması gereken bir husustur.

Bu nedenle, sağlık politika yapımcıları ve karar vericilerin sağlık çalışanlarını destekleyici önlemler alması ve gerekli müdahaleleri uygulaması önerilmektedir. Salgın süresince haftalık çalışma saatlerinin azaltılması, hastalık geçiren ve karantina süreci yaşayan çalışanların desteklenmesi ve sağlık çalışanlarına uygun şartlarda konaklama imkanı sağlanması önerilmektedir.

Araştırmanın Kısıtlılıkları

Çalışmada tek bir merkezde yapılmış ve evrenin %40'ına ulaşılmıştır. Daha geniş çaplı çalışmalar yapılması önerilmektedir.

Teşekkür

Çalışmaya uzman görüş desteği veren Süreyyapaşa Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim Araştırma Hastanesi'nde görev yapmakta olan Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Uzmanı Doktor Esra Koca'ya teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

1. Locke, E.A. (1976). "The Nature and Causes of Job Satisfaction" In: M. D. DUNNETTE. Handbook of Industrial and Organizational Psychology (1st Ed.). 1297-1349. Chicago, IL: Rand McNally.
2. Nikic, D, Arandjelovic, M, Nikolic, M. and Stankovic, A. (2008). "Job Satisfaction in Health Care Workers". Acta Medica Medianae, 47 (4), 9-12.
3. Kaya, F. ve Oğuzöncü, A.F. (2016). "Birinci Basamak Sağlık Çalışanlarında İş Doyumu ve Etkileyen Faktörler". Dicle Tıp Dergisi, 43 (2), 248-255.
4. McManus, I, Keeling, A. and Paice, E. (2004). "Stress, Burnout and Doctors' Attitudes To Work Are Determined By Personality and Learning Style: A Twelve Year Longitudinal Study of UK Medical Graduates". BMC Med, 2, 29-32.
5. Yu, X, Zhao, Y, Li, Y, Hu, C, Xu, H, Zhao, X. and Huang, J. (2020). "Factors Associated With Job Satisfaction of Frontline Medical Staff Fighting Against COVID-19: A Cross-Sectional Study in China". Front. Public Health, 8, 426. doi: 10.3389/fpubh.2020.00426
6. Gürsoy, N. (2013). Hastane Çalışanlarının İş Doyumu ve Tükenmişlik Durumlarının Aile Yaşamına Etkisi: Kurum Ev İdaresi Personeli Üzerine Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
7. Uysal, E. (2020). Sağlık Çalışanlarında İş Doyumu İle Genel Ruhsal Durum İlişkisi. Tıpta Uzmanlık Tezi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Tepecik Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi, İzmir.
8. Labrague, L.J. ve Santos, J. (2020). "Fear of COVID-19, Psychological Distress, Work Satisfaction and Turnover Intention among Frontline Nurses". Journal of Nursing Management, Online published: 27 September 2020 doi: 10.1111/jonm.13168
9. Soto-Rubio, A, Giménez-Espert, M.D.C. and Prado-Gascó, V. (2020). "Effect of Emotional Intelligence and Psychosocial Risks on Burnout, Job Satisfaction, and Nurses' Health During The COVID-19 Pandemic". International Journal of Environmental Research and Public Health, 17, 21. doi: 10.3390/ijerph17217998.
10. Wang, S, Xie, L, Xu, Y, Yu, S, Yao, B. and Xiang, D. (2020). "Sleep Disturbances Among Medical Workers During The Outbreak of COVID-2019". Occup Med, 70, 364-369. doi: 10.1093/occmed/kqaa074
11. Tu, Z.H, He, J.W. and Zhou, N. (2020). "Sleep Quality and Mood Symptoms in Conscripted Frontline Nurse in Wuhan, China During COVID- 19 Outbreak: A Cross-Sectional Study". Medicine, 99, e20769. doi: 10.1097/MD.00000000000020769
12. Qi, J, Xu, J, Li, B.Z, Huang, J.S, Yang, Y, Zhang, Z.T, Yao, D.A, Liu, Q.H, Jia, M, Gong, D.K, Ni, X.H, Zhang, Q.M, Shang, F.R, Xiong, N, Zhu, C.L, Wang, T, and Zhang, X. (2020). "The Evaluation of Sleep Disturbances For Chinese Frontline Medical Workers Under The Outbreak of COVID-19". Sleep Med, 72, 1-4. doi: 10.1016/j.sleep.2020.05.023
13. Liu, C.Y, Yang, Y.Z, Zhang, X.M, Xu, X, Dou, Q.L, Zhang, W.W, and Cheng, ASK. (2020). "The Prevalence and Influencing Factors in Anxiety in Medical Workers Fighting COVID- 19 in China: A Cross-Sectional Survey". Epidemiol Infect, 148:e98. doi: 10.1017/S0950268820001107
14. Zhu, J, Sun, L, Zhang, L, Wang, H, Fan, A, Yang, B, Li, W, and Xiao, S. (2020). "Prevalence and Influencing Factors of Anxiety and Depression Symptoms in The First-Line Medical Staff Fighting Against COVID-19 in Gansu". Front Psychiatr. 11, 386. doi: 10.3389/fpsyt.2020.00386
15. WHO. (2020). "WHO Coronavirus Disease (COVID-19) Dashboard". <https://covid19.who.int> (Erişim tarihi: 28.12.2020).
16. Sağlık Bakanlığı (2020). "COVID-19 Bilgilendirme Sayfası" <https://covid19.saglik.gov.tr/> (Erişim tarihi: 28.12.2020).
17. Lee SA. (2020). "Coronavirus Anxiety Scale: A Brief Mental Health Screener for COVID-19 Related Anxiety". Death Stud, 44 (7), 393-401. doi: 10.1080/07481187.2020.1748481.
18. Baycan, A. (1985). An Analysis of The Several Aspects of Job Satisfaction Between Different Occupational Groups. Doktora Tezi, Boğaziçi Üniversitesi. İstanbul.
19. Pappa, S, Ntella, V, Giannakas, T, Giannakoulis, V.G, Papoutsis, E. and Katsaounou, P. (2020). "Prevalence of Depression, Anxiety, and Insomnia Among Healthcare Workers During The COVID-19 Pandemic: A Systematic Review and Meta-Analysis". Brain Behav Immun, doi: 10.1016/j.bbi.2020.05.026
20. Lu, W, Wang, H, Lin, Y. and Li, L. (2020). "Psychological Status of Medical Workforce During The COVID-19 Pandemic: A Cross-Sectional Study". Psychiatry Res, 288, 1-5.

21. Alrawashdeh, H.M, Al-Tammemi, A.B, Alzawahreh, M.K, Al-Tamimi, A, Elkholy, M, Al Sarireh, F, Abusamak, M, Elehamer, N.M.K, Malkawi, A, Al-Dolat W, Abu-Ismael, L, Al-Far, A, and Ghoul I. (2020). "Occupational Burnout and Job Satisfaction Among Physicians in Times of COVID-19 Crisis: A Convergent Parallel Mixed-Method Study". Research Square, doi: 10.21203/rs.3.rs-121781/v1.
22. Leskovic, L, Erjavec, K, Leskovic, R. and Vuković, G. (2020). "Burnout and Job Satisfaction of Healthcare Workers in Slovenian Nursing Homes In Rural Areas During The COVID-19 Pandemic". Ann Agric Environ Med, 27 (4), 664-671. doi: 10.26444/aaem/128236. Epub 2020 Oct 30. PMID: 33356076.
23. Dinibutun, S.R. (2020). "Factors Associated With Burnout Among Physicians: An Evaluation During A Period of COVID-19 Pandemic". J Healthc Leadersh, 12, 85-94. doi: 10.2147/JHL.S270440
24. Hu, D, Kong, Y, Li, W, Han, Q, Zhang, X, Zhu, L.X, Wan, S.W, Liu, Z, Shen, Q, Yang, J, He, H.G, and Zhu, J. (2020). "Frontline Nurses' Burnout, Anxiety, Depression, and Fear Statuses and Their Associated Factors During The COVID-19 Outbreak in Wuhan, China: A Big-Scale Cross-Sectional Study". EClinicalMedicine, 24100424 doi: 10.2139/ssrn.3566144.
25. Duarte, I, Teixeira, A, Castro, L, Marina, S, Ribeiro, C, Jácome, C, Martins, V, Ribeiro-Vaz, I, Pinheiro, H.C, Silva, A.R, Ricou, M, Sousa, B, Alves, C, Oliveira, A, Silva, P, Nunes, R, and Serrão C. (2020). "Burnout Among Portuguese Healthcare Workers During The COVID-19 Pandemic". BMC Public Health, 20, 1885. doi: 10.1186/s12889-020-09980-z
26. Lai, J, Ma, S, Wang, Y, Cai, Z, Hu, J, Wei, N, Wu, J, Du, H, Chen, T, Li, R, Tan, H, Kang, L, Yao, L, Huang, M, Wang, H, Wang, G, Liu, Z, and Hu S. (2020). "Factors Associated With Mental Health Outcomes Among Health Care Workers Exposed To Coronavirus Disease 2019". JAMA Netw Open, 3 (3), e203976. doi: 10.1001/jamanetworkopen.2020.3976.
27. Ruiz-Fernández, M.D, Ramos-Pichardo, J.D, Ibáñez-Masero, O, Cabrera-Troya, J, Carmona-Rega, M.I, and Ortega-Galán, Á.M. (2020). "Compassion Fatigue, Burnout, Compassion Satisfaction and Perceived Stress in Healthcare Professionals During The COVID-19 Health Crisis in Spain". J Clin Nurs, 29 (21-22), 4321-4330. doi: 10.1111/jocn.15469. Epub 2020 Sep 15. PMID: 32860287.
28. Said R.M. and El-Shafei D.A. (2020). "Occupational Stress, Job Satisfaction, and Intent to Leave: Nurses Working on Front Lines During COVID-19 Pandemic in Zagazig City, Egypt". Environ Sci Pollut Res Int, 1-11. doi: 10.1007/s11356-020-11235-8.
29. Giménez-Espert, MDC, Prado-Gascó, V. and Soto-Rubio, A. (2020). "Psychosocial Risks, Work Engagement, and Job Satisfaction of Nurses During COVID-19 Pandemic". Front. Public Health, 8, 566896. doi: 10.3389/fpubh.2020.566896
30. Kramer, V, Papazova, I, Thoma, A, Kunz, M, Falkai, P, Schneider-Axmann, T, Hierundar, A, Wagner, E. and Hasan, A. (2020). "Subjective Burden and Perspectives of German Healthcare Workers During The COVID-19 Pandemic". Eur Arch Psychiatry Clin Neurosci, 19, 1-11. doi: 10.1007/s00406-020-01183-2.
31. Bakioglu, F, Korkmaz, O. and Ercan, H. (2020). "Fear of COVID-19 and Positivity: Mediating Role of Intolerance of Uncertainty, Depression, Anxiety, and Stress". Int J Ment Health Addiction, 1-14. Advance online publication. doi: 10.1007/s11469-020-00331-y
32. Algunmeeyn, A, El-Dahiyat, F, Altakhineh, M.M, Azab, M. and Babar, Z.U.D. (2020). "Understanding The Factors Influencing Healthcare Providers' Burnout During The Outbreak of COVID-19 in Jordanian Hospitals". J Pharm Policy Pract, 13, 1-8